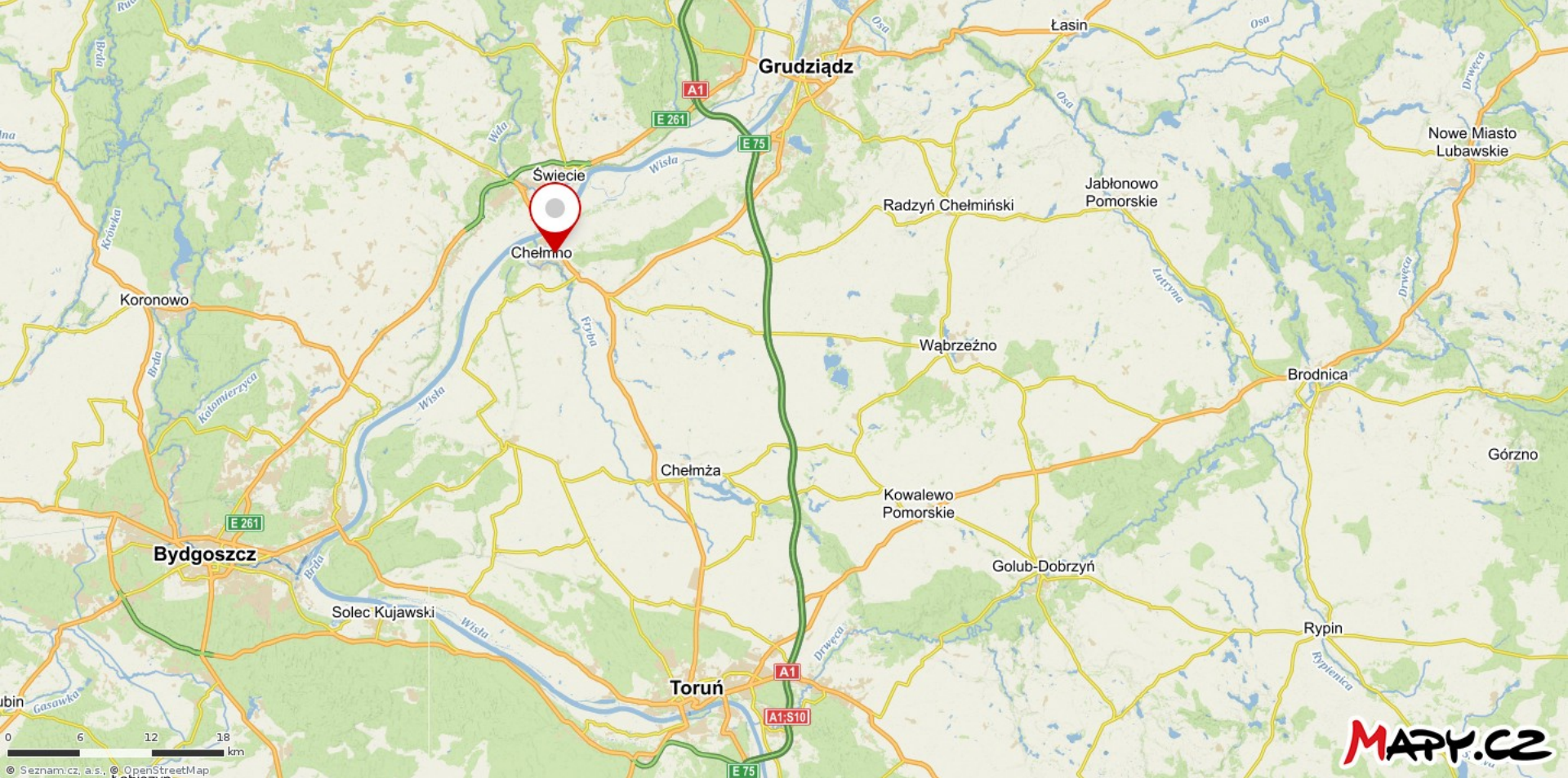

MUNI
ARTS

Gdaňské Pomorí a Kališský mír

POLSKA W POŁOWIE XIII w.

Misie cisterciáckého mnicha a prvního pruského biskupa Christiana.

Poč. 13. st. – cisterciácké christianizační misie v Prusích.

1215/1216 – mnich Christian – první misijní biskup Prus.

1217–1222/1223 – boj o chełmińskou zemi s pohanskými Prusy.

1216–1218 – pap. privilegia a zplnomocnění pro bp Christiana.

1222 – vévoda Konrád Mazovský propůjčuje bp Christianovi chełmińskou kastelánii. Majetky ostatních vévodů (Jindřich Bradatý, Lešek Bílý, Svatopluk Pomořanský) na Chełmińsku měly podpořit misijní činnost pruského biskupa.

Před r. 1228 – bp Christian založil řád dobříňských rytířů – *milites Christi* (1235 inkorporace do řádu německých rytířů). Podobně řížský bp Albert založil řád mečových rytířů v Livonsku – *fratres milicie Christi* (1237 inkorporace do řádu něm. ryt.).

Pruský biskup Christian

- 1222 – bp Christian obdržel od vévody Konráda určitou část chełmińského území a plocký bp Gedko rezignoval v jeho prospěch na bp jurisdikci.
- 3. května 1228 (PUB I/1, 65) – bp Christian vzdává se desátku z majetku uděleného řádu vévodou Konrádem ve prospěch řádu, aniž by jeho práva jako pruského bp byla jinak poškozena.
- **1230** – bp Christian odstupuje řádu majetky, které obdržel od vévody Konráda a plockého bp a na oplátku měl řád platit pruskému bp určitou daň.
- Z dalších pramenů vyplývá, že pruský bp vystupoval vůči řádu jako vrchnost.

Pruský biskup Christian

- Leden 1230 (PUB I/1, 74), cisterciáctí opati Jindřich z Ľekna a Jan z Ładu vydávají listinu o tom, za jakých podmínek přenechal bp Christian řádu svoje majetky na Chełmińsku. Řád bp slíbil, že:
 - veškeré území, které dobude, podřídí bp (*omnes eandem terram inhabitantes, tam feudales, quam alios Prutenos, expugnare in propriis expensis et episcopatu ipsius subicere deberent*).
 - při tažení bude korouhev bp nesena vždy před tou řádovou (*in expeditionibus vexillum predicti episcopi ... ante vexillum ... fratrum incedere*).
 - bp Christiana budou bratři na svých majetcích přijímat jako svého pána (*debito honore tanquam episcopum et dominum suum recipere ac eidem necessaria subministrare*).
 - na své náklady zajistí konfirmace pap. privilegií pro pruského bp (*omnia instrumenta et auctoritates, quas in cruce signatis et signandis ab apostolicis felicis memorie dominis Innocentio et Honorio habuit, et insuper omnia instrumenta, negotium Prusie tangentia, propriis expensis et laboribus sub bulla ... domini Gregorii noni, Romane sedis summi pontificis, procurare innovari*).

Pruský biskup Christian

- podzim 1233 – bp Christian v pruském zajetí až do r. 1238 (během misie v Sambii).
- Řád převzal bp majetky i s jejich vrchnostenskými právy v zemi chełmińské a zničili bp sídlo v Zantyru.
- 1238 – návrat pruského bp Christiana ze zajetí. Žaloba u římské kurie na řád.

Listiny Konráda Mazovského (1187 nebo 1188 – 1247)

- **23. dubna 1228** – Konrád Mazovský uděluje řádu chełmińskou zemi. Kastelánská (nebo purkrabská) vláda. Odškodnění pro bp Christiana.
- **1230** – dvě Konrádovy listiny, v nichž uděluje řádu zemi chełmińskou a hrad Nieszawa se 4 vesnicemi za slib vzájemné pomoci. Důležitý článek v procesu přenesení vlády v chełmińské zemi na řád něm. ryt.
- **Červen 1230, Kruszwica** (PUB I/1, 78) – „krušvické“ privilegium.

**1230 – Konrád Mazovský uděluje řádu zemi chełmińskou za slib
vzájemné pomoci. (PUB I/1, 75)**

... Ego Conradus ... dedi beate Marie et fratribus de domo Teutonica, totum ex integro Chelmense territorium, cum omnibus suis apendiciis, ab eo loco, ubi Drvanha egreditur terminos Prusie, ... in perpetuum possidendam, cum omni utilitate et omnimoda libertate et iure eorum, que esse possunt in terra, ... Promisi etiam, ut **quicumque predictos fratres inpedierit in prefata possessione, quod ego tota mea virtute defendam eos. Ipsi quoque fratres cum omni fidelitate promiserunt mihi cunctisque meis heredibus, secundum deum et eorum posse, contra inimicos Christi et nostros, videlicet omnes paganos, sine fictione et omni simulacione, ... una nobiscum omni tempore militaturos.**

Červen 1230, Kruszwica (PUB I/1, 78) – vévoda Konrád Mazovský předává řádu celou zemi chełmińskou v určitých hranicích (řeka Visla, Drwęca, Osa) včetně vrchnostenské moci za slib pomoci v boji proti pohanským Prusům.

- Pochybnosti o autenticitě listiny:
 - nedochovala se jako originál, pouze v pap. registrech k r. 1234(!); pozdější opisy vznikly pouze na základě předlohy v těchto registrech; neobvyklé dlouhá pertinenční formule; citáty z římského práva; datace neodpovídá zvyklostem Konrádovy kanceláře; pochybné bezvýhradné udělení celého Chełmińska a slib ochrany řádu; Konrád by nesouhlasil s rezignací všech svých práv; **hlavní námitka** – 1231 byl řád spokojen s jednou třetinou území darovanou bp Christiánem; falzum bylo vyhotoveno teprve v r. 1234, kdy řád usiloval o převzetí celé vlády nad chełmińským územím.
- Argumenty pro pravost:
 - pap. buly ze září 1230 citují „krušvické“ privilegium; 1234 řád odevzdal privilegium papeži; formulář ovlivněn sicilským stylem Fridrichovy kanceláře; privilegium nedávalo řádu víc, než už měl zaručen pravými listinami z l. 1228 a 1230; řád uplatňuje panovnický regál (1233 lokace města Toruň a Chełmno).

Ovládnutí Gdaňského Pomorí

- Gdaňské Pomorí – příliv německého obyvatelstva, rozvoj měst (Gdaňsk, Tczew), rytíři a vesničani – slovanské (resp. kašubské) etnikum.
- 1282 – dohoda o nástupnictví mezi velkopol. knížetem Přemyslem II. Velkopolským (1257–1296) a knížetem gdaňsko-slavonským Mstivojem II. (1220–1294).
- Nároky na Pomorí vznesli: braniborská markrabata, rujánský kníže Wisław III., břeško-kujavský kníže Vladislav Lokýtek, český král Václav II.
- Po smrti Přemysla II. Velkopolského ovládl Pomorí Vladislav Lokýtek. Svou vládu opíral o místní rytířský stav.
- 1300 – Václav II. vyhnal Vladislava Lokýtku a ovládl Malopolsko, Velkopolsko, Kujavsko a Pomorí.

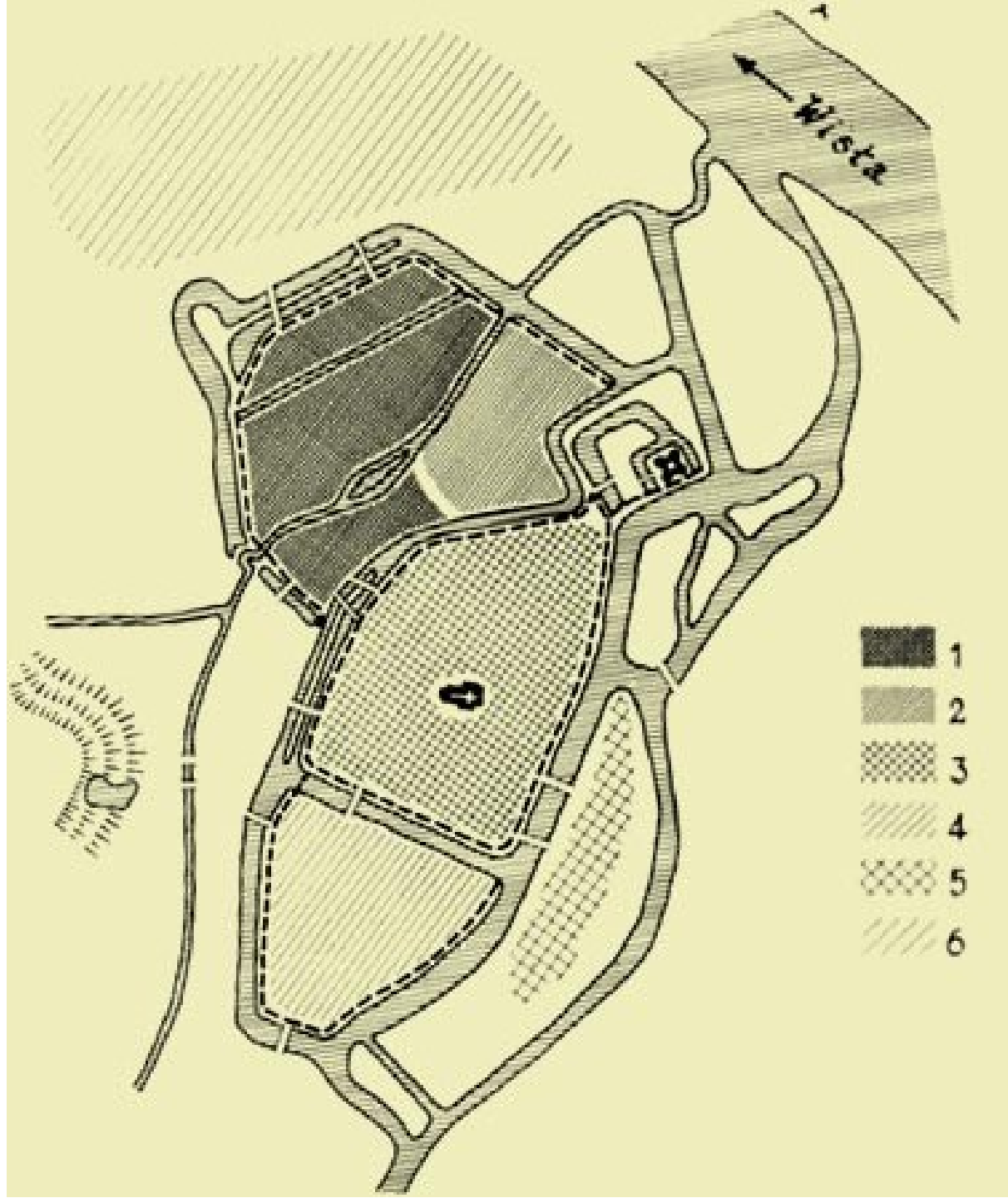
Ovládnutí Gdaňského Pomorí

- 1301 – pokus o ovládnutí Pomorí ze strany rujánského knížete Sambora (syn Wisława III.)
- Václav II. požádal řádového zemského mistra (Helwig z Goldbachu) o pomoc. Řád na krátko ovládl Gdaňsk. Byli vyhnáni místním rytířstvem (šlechtický rod Świecowie). Václav II. daroval řádu území na středním Pomorí (okolí Gniewu).
- Świecowi – místní nobilita, podpora Václava II., z jeho pověření byl Petr Świec starostou na Pomorí až do r. 1306.
- Po r. 1306 – část Pomorí ovládl Vladislava Lokýtek. Západní území (země sławieńská a słujská) získala braniborská markrabata, s nimiž uzavřeli dohodu rod Świeců. Na straně Vladislava většina rytířstva a měst. Léto 1308 – braniborský útok na Pomorí (severní část).

Ovládnutí Gdaňského Pomorí

- Polovina srpna 1308 – vojsko braniborských markrabat Otty IV. „Se Šípem“ a Valdemara.
- Ovládnutí města Gdaňsk (němečtí měšťané) a obléhání knížecího hradu (polská posádka – starosta Bogusz). Poselstvo pol. posádky k Vladislavovi Lokýtkovi o pomoc. Souhlas Lokýtky, aby vojenskou pomoc poskytl řád.
- Řádové vojsko pod vedením chelmiňského komtura Guntera ze Schwarzburgu (září-říjen r. 1308). Vojsko zemského mistra Jindřicha z Plötzkau. Ukončení obléhání knížecího hradu, konflikt s polskou posádkou hradu.
- 13. listopadu 1308 – „gdaňský masakr“, zničení města a krátkodobé snížení jeho významu (ve prospěch Elblągu).
- Protest proti postupu řádu – kujavský kníže Kazimír (místodržitel Vladislava Lokýtky) na hradu Tczew. Hrad obsadilo řádové vojsko.

Ovládnutí Gdaňského Pomorí

- Do konce r. 1308 řád ovládl severní a střední Pomorí.
- Duben 1309 – Gracie na Kujavsku – jednali Gunter ze Schwarzburgu, Jindřich z Pötzkau a Vladislav Lokýtek. Řád požadoval odškodnění za vojenskou pomoc. Polská strana odmítla zaplatit příliš velkou částku.
- Červenec 1309 – ovládnutí hradu Świecie řádovým vojskem (jižní Pomorí).
- 13. září 1309 – braniborský markrabě Valdemar odprodal řádu své právní nároky k Pomorí za 10.000 braniborských hřiven.
- 27. července 1310 – potvrzení této dohody – velmistr Siegfried z Feuchtwangen a římský král Jindřich VII.

MORZE BAŁTYCKIE

POLSKA ZA WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA

- państwo Władysława Łokietka 1305
- granica Polski 1329
- ziemie zjednoczone przez Władysława Łokietka do 1329
- ziemie zajęte przez Zakon Krzyżacki 1308–1332
- ziemie zholdowane przez Jana Luksemburskiego
- ziemie zajęte przez Brandenburgię
- niezależne księstwa Piastów
- księstwo biskupie
- granice innych państw
- granice dzielnic i księstw
- granice ziem
- Kraków** stolice państw
- Gdańsk** stolice dzielnic oraz ważniejszych księstw i ziem

0 100 km

Na cestě ke kališskému míru

- Zmínky o „gdaňském masakru“ v žalobách rižské arcibiskupa na řád kol r. 1310.
- 1317 – hnězdenský abp v Avignonu – žaloba na řád.
- 1320 – papež Jan XXII. jmenoval hnězdenského abp (Janisław), poznaňského bp (Domarat) a opata mogiliňského (Mikuláš) jako soudce ve sporu.
- 10. února 1321 – výrok soudců – navrácení Pomoří a zaplacení 30.000 polských hřiven. Papež jej nepotvrdil.
- Spojenectví Polska s Litvou (manželství Kazimíra s Aldonou, dcerou Gedimina) a Uhry (1320 – Karel Robert se oženil s Elžbetou, dcerou Lokýtky).
- Spojenectví řádu se západopomořanským knížetem Warcisławem IV. a mazovskými knížaty.
- Únor 1326 – příměří mezi Lokýtkem a řádem.

Na cestě ke kališskému míru

- Vladislav Lokýtek – útok na Braniborsko a na plockého knížete (červenec 1327).
- 1329 – výprava Jana Lucemburského na Žmud', útok Lokýtky na Chełmińsko.
- Jan Lucemburský jako český a polský král potvrzuje řádu vlastnictví Pomorí. Lenní hold některých mazovských knížat vůči českému králi.
- Konec r. 1330 – neúčinný pokus dobytí Dobřínska a útok na Chełmińsko.
- 27. září 1331 – bitva u Radziejowa a Płowců (pod Płowcami).
- Jaro 1332 – řád dobyl Břest Kujavský, Innowroclaw a Kruszwicu.
- Srpen 1332 – roční příměří, během něhož zemřel Vladislav Lokýtek (1333).

2. Walki Polski z wojskami krzyżackimi we wrześniu 1331 r. (wg T. Nowaka, Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864, Warszawa 1965, s. 137)

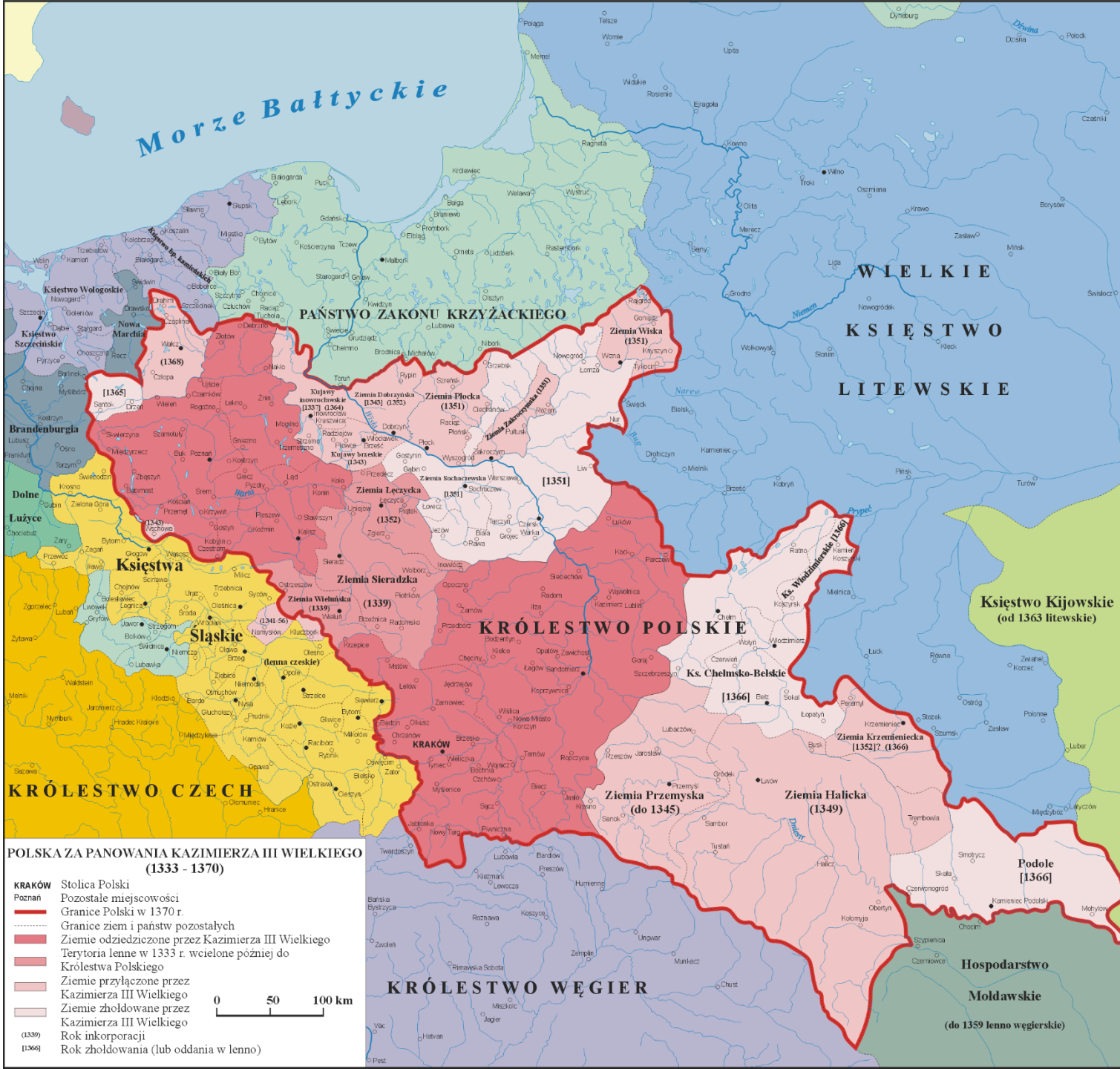
Na cestě ke kališskému míru

- Kazimír III. Veliký – rozhodnutí o arbitráži.
- 1335 – uherský a český král rozhodčími soudci: Dobřínsko a Kujavsko byly vráceny Polsku, Pomorí mělo řádu zůstat.
- 1337 (Innowrocław) – podmínky příštího míru. Polský král Kazimír se zdráhal přijmout mírovou smlouvu.
- 1335 – žaloba polského krále a hnězdenského arcibiskupa u papeže na řád.
- 1339 – soudní proces ve Varšavě. Řád odmítl uznat kompetence soudců. Svědecké výpovědi (126 osob). Polská strana žádala nejen Pomorí, ale i Chełmińsko.
- 15. září 1339 – výrok soudců, od kterého se řád odvolal k papeži.

Na cestě ke kališskému míru

- Polovina roku 1341 – návrh papeže Benedikta XII. – řád měl vrátit jen ta území, která dobyl během války s Lokýtkem. Otázka příslušností Pomoří měla být řešena později.
- Jaro 1341 – jednání v Toruni: poselstvo Lucemburků, uherský král Karel Robert, polský Kazimír a velmistr Dietrich z Altenburku. Jednání byla přerušena. Zemřeli Karel Robert a papež Benedikt XII. (1342). Nový papež Klement VI. pokračoval v politice svého předchůdce. Polská šlechta své zájmy směřovala na Východ (Červená Rus).
- Mediátor jednání – hnězdenský abp Jaroslav Bogoria ze Skotnik.
- 1343 – „věčný“ mír přijatý v Kališi. Podmínky příměří z r. 1337.
- Obsah: polský král potvrdil darování Chełmińska a Michałowska a vzdal se nároku na Pomoří. Řád vrátil Polsku Kujavsko a Dobříňsko. Král Kazimír se zaručil, že ani Anjouovci nebudou vznášet žádné nároky. Ručitelé míru: uherský král, mazovská knížata, malopolští a velkopolští úředníci. Biskupové a opati polských klášterů se vzdali odškodnění.
- Trvalý mír – až do let 1409–1411.

Polsko v době vlády Kazimíra III. Velikého (1333-1370)

POLSKA ZA KAZIMIERZA III WIELKIEGO

